

мають ретельно оцінювати результати, отримані за допомогою ШІ, та забезпечити правильне використання їх у судових процесах.

Застосування ШІ в проведенні судових експертиз має великий потенціал для полегшення та покращення процесу судочинства. ШІ може допомагати у виявленні доказів, аналізуванні текстової інформації, обробленні зображень та відео, а також в інших питаннях судочинства.

До того ж важливо враховувати численні проблеми та виклики, пов'язані із використанням ШІ в судових експертизах. Надійність і точність алгоритмів, прозорість прийняття рішень, конфіденційність даних, питання відповідальності та боротьба з біасом — усі ці аспекти потребують уваги та розроблення відповідних стандартів та правил.

Успішне впровадження ШІ в судову систему вимагає співпраці між експертами, судовими установами та технологічними компаніями, а також розроблення регуляторних положень та етичних стандартів для забезпечення справедливості судових рішень.

Перелік джерел посилання

1. Mark MacCarthy and Kenneth Propp. Machines learn that Brussels writes the rules: The EU's new AI regulation. 2021. URL: <https://ai-regulation.com/author/mark-maccarthy-and-kenneth-propp/> (дата звернення: 01.09.2023).
2. Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence. Shaping Europe's digital future. digital-strategy.ec.europa.eu. Policy and Legislation. 2021. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence> (дата звернення: 01.09.2023).

Проблеми й перспективи розвитку судової інженерно-екологічної експертизи під час повномасштабного вторгнення російського агресора

Максим Зарченко,

Полтавське відділення ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Полтава, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5254-5155>, e-mail: zarchenko_m@ukr.net

Розглянуто основні проблеми й перспективи розвитку судової інженерно-екологічної експертизи під час повномасштабного вторгнення російського агресора. Зазначено актуальність урахування висновків експертів за результатами проведення судової інженерно-екологічної експертизи під час прийняття остаточного рішення судовими органами України та передання справ до ООН.

Ключові слова: *судова експертиза; шкода довікілью; репарації; розрахунок шкоди; надзвичайна подія; воєнний стан; алгоритм; співпраця.*

Issues and Future Trends in Advancing Forensic Engineering and Environmental Examination During the Russian Full-Scale Aggressive Invasion

Maksym Zarchenko

This article examines the key issues and future trends in advancing forensic engineering and environmental examination during the Russian full-scale aggressive invasion. It underscores the importance to consider forensic engineering and environmental examinations reports when Ukrainian judicial authorities make final decisions and transfer cases to the United Nations.

Keywords: *forensic examination; environmental harm; reparations; damage calculation; emergency incident; wartime; algorithm; collaboration.*

Екологічна ситуація в Україні є вкрай складною, навантаження на навколишнє середовище з кожним днем зростає. Забруднення та виснаження природних ресурсів, переважно внаслідок збройної агресії Російської Федерації, з кожним днем дедалі більше загрожує здоров'ю населення, екологічній безпеці та економічній стабільності держави.

Станом на початок другого півріччя 2023 року в Україні зафіксовано близько 3,5 тисячі випадків правопорушень проти довкілля, за розглядом яких орієнтовна шкода становить 2 095 581 741 970 гривень. Кількість випадків та розмір шкоди постійно збільшуються, тому першочерговими завданнями є захист суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод, забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і щоб до кожного винного була застосована належна правова процедура.

Беручи до уваги те, що для з'ясування обставин, що мають значення під час досудового розслідування, потрібні спеціальні знання, керуючись ст. 242, 243 Кримінального процесуального кодексу України [1], з метою забезпечення правосуддя України незалежною, кваліфікованою і об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки, постає необхідність призначення судової інженерно-екологічної експертизи.

Одна з перших та основних проблем розвитку судової інженерно-екологічної експертизи протягом повномасштабного вторгнення російського агресора, з якою зіткнулись судові експерти, — це відсутність відповідної нормативно-правової бази, яку б експерт використовував під час дослідження. 04.04.2022 р. набув чинності наказ № 167 «Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайної ситуації та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану» [2]. 29.04.2022 набув чинності наказ № 175 «Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди» [3]. Саме ці накази й були поштовхом для подальшої плідної праці, однак чинне законодавство потребувало низки змін для збільшення шансів на отримання відшкодування в міжнародних судах.

Протягом 2022 року Офіс генерального прокурора відкрив 16 кримінальних проваджень за статтею про екоцид (ст. 441 Кримінального кодексу України [4]) саме за злочини, учинені агресорами. Дана стаття передбачає найбільш масштабні за руйнівною силою події.

Подальші перспективи розвитку судової інженерно-екологічної експертизи протягом повномасштабного вторгнення російського агресора потребували узагальнення та встановлення єдиного підходу до дій з іншими державними органами.

За допомогою співпраці з органами досудового розслідування, Державними органами управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів, Державної екологічної інспекції України та її територіальних підрозділів та ін., шляхом проведення консультативних нарад, лекцій, семінарів, круглих столів узагальнили особливості розв'язання актуальних питань, що виникають під час дослідження подій, пов'язаних із визначенням розрахунку розмірів шкоди, завданої довкіллю внаслідок збройної агресії та бойових дій під час воєнного стану.

У межах розслідування подій воєнного характеру органу досудового розслідування необхідно всебічно та досконало провести огляд місця події із залученням фахівців, які за своєю спеціалізацією будуть указувати на відображені та фактично утворені істотні явища й речові докази.

Застосування новітнього обладнання дає змогу більш детально і в менший проміжок часу провести дослідження певної події. Із використанням сучасних лабораторій дослідження відібраних зразків відбувається більш чітко та з меншою похибкою, що своєю чергою слугує більш вагомим доказом у судовому засіданні.

Визначення та підготовка вихідних даних для проведення розрахунку розміру шкоди є основним аспектом для надання аргументованих висновків під час проведення судових інженерно-екологічних експертиз, водночас здійснення розрахунків

розміру шкоди полягає в методологічно правильному визначенні послідовності дій, що передбачено у відповідних методиках. Узагальнення даних підходів, подальше виконання судових експертиз, пов'язане з дослідженням заподіяної шкоди як довікллю, так і державі, набуває чіткого визначеного алгоритму дій.

Ураховуючи викладене вище, сучасна судова інженерно-екологічна експертиза дає змогу більш ретельно та в менший проміжок часу надати аргументовані висновки для прийняття остаточного рішення судовими органами України, передання справ до ООН та відіграє значну роль в подальшому отриманні репарацій від країни-агресора.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 24.08.2023 р. №4651-VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
2. Методика визначення розміру шкоди, завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану : затв. наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 04.04.2022 № 167). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
3. Методика розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди : затв. наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України 13.04.2022 № 175). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
4. Кримінальний кодекс України від 11.08.2023 р. № 2341-III (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 05.09.2023).

Використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів

Дмитро Затенацький,

канд. юрид. наук, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна, ORCID: 0009-0001-4019-6533, e-mail: dmitriyzenatskiy@gmail.com

Приділено увагу дослідженню основних видів допомоги спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій. Розглянуто особливості використання спеціальних знань під час розслідування воєнних злочинів.

Ключові слова: спеціальні знання; форми використання спеціальних знань; спеціаліст.

Specialized Knowledge Usage for War Crimes Investigation

Dmytro Zatenatskyi

This article accents on primary types of non-forensic professional's assistance during investigative (search) actions. It discussed the usage features of specialized knowledge during war crimes investigation.

Keywords: specialized knowledge; specialized knowledge usage; non-forensic professional.

Протягом більш ніж півтора року державою-агресором учинено значну кількість воєнних злочинів. Задля документування, фіксування фактів учинення злочинів наша країна була вимушена залучити широке коло осіб (юридичних та фізичних). Передусім, це громадські активісти, юристи, журналісти та різного роду громадські організації. Для належного документування воєнних злочинів та злочинів проти людства, скоєних російською армією в Україні, Офіс Генерального прокурора створив Єдиний державний хаб зі збору доказів воєнних злочинів [1]. Проте, основним засобом отримання та фіксування доказової інформації під час розслідування воєнних злочинів на території України є саме залучення обізнаних осіб шляхом використання спеціальних знань (систему наукових даних (відомостей) або навичок об'єктивного